

Toni Malminen – Sakari Wuolijoki (toim.)

Oikeus,
kirjastot ja
kulttuuri

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

www.lakimiesyhdistys.fi

© Suomalainen Lakimiesyhdistys, kirjoittajat sekä kuvaajat ja kuvaoikeuksien haltijat

Kannen taideteos Outi Leinonen: *Opus*, keramiikkaa, 1998

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen omistuksessa, julkaistu taiteilijan luvalla

Kuva: Jani Laukkanen

Kannen suunnittelu: Elina Malmi

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISSN-L 0356-7222

ISSN 0356-7222

IBSN 978-951-855-379-6

Oy Nord Print Ab, Helsinki 2019

Erika Bergström

Eduskunnan kirjasto ja sen oikeudelliset kokoelmat

Eduskunnan kirjasto perustettiin vuonna 1872 ja vuodesta 1913 se on toiminut kaikille avoimena eduskuntatiedon, oikeudellisen tiedon ja yhteiskuntatiedon erikoiskirjastona. Yli sadan vuoden aikana Eduskunnan kirjaston rooli oikeuskirjallisuuden tarjoajana on ollut merkittävä. Suuri osa tämän päivän lakimiehistä on jossain vaiheessa opintojaan tai työuraansa hyödyntänyt Eduskunnan kirjaston kokoelmia.

Artikkelissa esittelen Eduskunnan kirjastoa ja sen oikeudellisia kokoelmia. Artikkelissa valotan myös kirjaston roolia oikeudellisessa bibliografiatyössä ja oikeushistorian ja kulttuurin vaalijana. Artikkelin lopussa esitän joitakin huomioita digitalisaation vaikutuksista kirjaston toimintaan.

Eduskunnan kirjaston asiakaspalvelukerros vuonna 2019. Kuva: Hannele Salonen / Eduskunta.

1. Kirjaston perustaminen ja organisatorinen asema

Eduskunnan kirjaston synty ajoittuu vuoteen 1872. Ruotsin vallan aikana säädetyt olivat säilyttäneet omissa arkistoissaan laki- ja asetuskokoelmia, pöytäkirjoja ja valtiopäivien aikana syntyneitä asiakirjoja. Vuoden 1872 valtiopäivillä säädetyt päättivät yhdistää nämä kokoelmat yhteiseksi valtiopäiväkirjastoksi ja -arkistoksi. Samassa yhteydessä päätettiin myös palkata taloudenhoitaja järjestämään ja huolehtimaan valtiopäiväarkiston ja -kirjaston kokoelmista. Päätöksen taustalla oli Ruotsin valtiopäiväkirjastolta saatu julkaisulahjoitus ja ehdotus tulevasta julkaisujen vaihdosta.¹

Ensimmäisinä vuosikymmeninä kirjaston toiminta oli hyvin pienimuotoista. Kokoelmat käsittivät lähinnä virallisia julkaisuja, joskin lahjoituksena oli saatu myös jonkin verran oikeustieteellisiä julkaisuja. Vuonna 1891 kirjasto muutti Säätytalon ja sai ensimmäiset omat tilansa. Säätyjen kirjasto muuttui Eduskunnan kirjastoksi vuonna 1907, kun Suomessa siirryttiin yksikamariseen eduskuntaan. Vuonna 1908 kansanedustaja Matti Helenius-Seppälä esitti eduskunnalle anomusehdotuksen², jonka mukaan kirjasto pitäisi avata ulkopuolisille asiakkaille. Ajatus avoimesta parlamenttikirjastosta toteutui kuitenkin vasta vuonna 1913, jolloin eduskunnan kansliatoimikunta päätti, että Eduskunnan kirjasto on myös muiden kuin eduskunnan jäsenten käytettävänä, mikäli se voi tapahtua tuottamatta haittaa eduskuntatyölle.³

Säätytalosta Eduskunnan kirjasto muutti eduskuntataloon sen valmistuessa vuonna 1931. Eduskuntatalossa kirjasto sai käyttöönsä kirjastokäyttöön suunnitellut, kauniit ja ajanmukaiset tilat. Kun eduskunnan virkamiesten lukumäärä 1970-luvulla kasvoi, olemassa olevat työtilat kävivät pieneksi ja lisätilojen rakentamista alettiin suunnitella. Eduskunnan kirjasto sai uudet toimitilat eduskunnan ensimmäisen lisärakennuksen valmistuessa vuonna 1978.⁴ Näissä tiloissa, osoitteessa Aurorankatu 6, Eduskunnan kirjasto toimii edelleen.

Kirjaston organisatorinen asema on sen olemassa olon aikana vaihdellut. Ajoittain kirjasto on ollut eduskunnan ja ajoittain valtioneuvoston ohjauksessa.⁵ Oltuaan vuodesta 1948

¹ Hannele Soini: Eduskunnan kirjasto 1872–1972. Signum 7–8/1972, s. 113.

² Anomusehdotus 174/1908 II vp Eduskunnan kirjaston laajentamiseksi yleiseksi yhteiskunnalliseksi kansalliskirjastoksi ja tiedonantotoimistoksi ja 40.000 markan määrärahan myöntämisestä vuodeksi 1909 mainittuun taroitukseen.

³ Eduskunnan kirjasto – Riksdagsbiblioteket 1872–1972. Helsinki 1972 ja Päivi Erkkilä: Eduskunnan kirjaston avoimuuden aikajana. 2016. <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/tietoakirjastosta/historia/Documents/Avoimuuden%20aikajana.pdf> viitattu 5.5.2019.

⁴ Tuula H. Laaksovirta: Eduskunnan virallinen tiedonvälitys. Teoksessa ”Suomen eduskunta 100 vuotta : [Osa] 10, Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti” s. 133–134 ja 159–163.

⁵ Perustamisesta vuoteen 1907 kirjasto kuului valtiopäivien aikana valtiovarainvaliokunnan ja väliaikoina pankkivaltuusmiesten valvonnan alaisuuteen. Vuodesta 1908 aina vuoteen 1920 kirjaston hallinnosta vastasi eduskunnan kansliatoimikunta. Vuonna 1920 kirjastosta tuli valtioneuvoston alainen itsenäinen laitos, jonka nimenä oli Valtion keskuskirjasto. Tätä vaihetta kesti pari vuotta ja vuonna 1922 Valtion keskuskirjaston nimi muutettiin

Eduskunnan kirjaston tilat Säätytalossa. Kuva: Eduskunta

eduskunnan alainen erillislaitos Eduskunnan kirjasto liitettiin vuonna 2000 osaksi eduskunnan kansliaa ja sen tieto- ja viestintäosastoa. Eduskunnan kanslian toimintaa ohjaavien säädösten lisäksi Eduskunnan kirjaston toimintaa säätelee laki Eduskunnan kirjastosta (4.8.2000/717) ja Eduskunnan kirjaston ohjesääntö (20.6.2000/724). Eduskunnan arkisto on osa Eduskunnan kirjastoa. Kirjastolla on kansanedustajista ja asiantuntijajäsenistä koostuva hallitus, joka käsittelee kaikki kirjaston toiminnan kannalta keskeisimmät asiat ja antaa vuosittain eduskunnalle kertomuksen kirjaston toiminnasta. Eduskunnan kirjaston hallituksen asiantuntijajäsenistä yksi jäsen edustaa oikeustieteellistä tutkimusta.

Eduskunnan kirjasto toimii edelleen aihealueidensa erikoiskirjastona Suomessa. Kirjaston ensisijainen tehtävä on palvella eduskuntaa, mutta kirjasto on myös avoinna kaikille, jotka tarvitsevat tietoa eduskuntatyöstä, oikeudesta ja yhteiskunnasta. Toiminnassa korostuu perinteisen neuvonta- ja lainaustoiminnan lisäksi asiakkaille tarjottava koulutus, tietopalvelu sekä tiedon ja aineistojen tarjoaminen asiakkaille verkossa.

taas Eduskunnan Kirjastoksi. Vuosina 1922–1948 kirjasto oli valtioneuvoston ja eduskunnan yhteisessä valvonnassa. Vuonna 1948 Eduskunnan kirjastosta tuli eduskunnan hoidon ja valvonnan alainen erillislaitos. Eduskunnan kirjaston vaiheista tarkemmin: Tuula H. Laaksovirta: Eduskunnan virallinen tiedonvälitys. Teoksessa ”Suomen eduskunta 100 vuotta : [Osa] 10, Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti” s. 116–140 ja Hannele Soini: Eduskunnan kirjasto 1872–1972. Signum 7–8/1972, s. 113–114.

2. Oikeudellisen aineistojen kokoelmat

2.1. Yleistä kirjaston kokoelmista

Kuten jo edellä todettiin, kirjaston aineistomäärä oli alkuvaiheessa melko vaatimaton. Kirjaston kokoelmat kuitenkin moninkertaistuivat 1900-luvulla. Vuonna 1913 kirjaston kokoelmissa oli noin 21 000 nidettä, vuonna 1922 noin 40 000 nidettä, vuonna 1948 noin 140 000 nidettä, vuonna 1979 noin 420 000 nidettä ja vuonna 1998 kokoelmien nidosmäärä oli noussut 613 600 niteeseen.⁶ Tämän jälkeen kustannetun kirjallisuuden ja aikakauslehtien hankinta on vähentynyt. Maksuttoman aineiston osalta voidaan todeta, että digitalisaation myötä virallisjulkaisujen julkaiseminen painettuna on vähentynyt erittäin voimakkaasti ja sama on tapahtunut kansainvälisten organisaatioiden painettujen julkaisujen osalta. Vuoden 2018 lopussa kokoelmien nidemäärä oli 530 100.⁷ Elektronisen aineiston koko ajan lisääntyessä on oletettavaa, että tulevaisuudessa painettujen kokoelmien määrä edelleen pienenee.

Varsinaisten aineistohankintojen lisäksi Eduskunnan kirjaston aineistojen vaihtojärjestelyt toisten kirjastojen kanssa, kirjalahjoitukset ja toimiminen vapaakappalekirjastona ovat aiemmin olleet keskeisiä kirjaston kokoelmien kartuttamisessa.

Kirjastolla oli erityisesti valtiopäiväasiakirjojen osalta aktiiviset vaihtosuhteet monen valtion kanssa. Erilaisten vaihtosopimusten nojalla kirjasto sai kokoelmiinsa myös muuta virallisaineistoa, kuten esimerkiksi lainvalmisteluaineistoa ja viranomaisjulkaisuja.

Kirjaston lahjoituksena saatu aineisto on vaikuttanut kokoelmien kokonaisuuteen. Kirjaston alkuvuosina Ruotsilta saadut kirjalahjoitukset olivat keskeisiä. Valtiopäiväasiakirjojen lisäksi lahjoituksena saatiin komiteanmietintöjä, tilastoja ja oikeustieteellisiä teoksia.⁸ Kirjalahjoituksia on vuosikymmenten varrella saatu muiden valtioiden lisäksi laitoksilta, yrityksiltä ja yksityishenkilöiltä.⁹ Esimerkkinä kirjalahjoituksesta voidaan mainita Risto Rytin Suomen Pankin aikainen käsikirjasto, jota säilytetään Eduskunnan kirjastossa omana kokonaisuutena.

Eduskunnan kirjasto sai vapaakappalelain¹⁰ ja ennen sitä vuonna 1919 annetun valtio-

⁶ Päivi Erkkilä: Eduskunnan kirjaston avoimuuden aikajana. 2016. <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/tietoakirjastosta/historia/Documents/Avoimuuden%20aikajana.pdf> ja Eduskunnan kirjaston toimintaa vuosien varrella <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/tietoakirjastosta/historia/Sivut/Eduskunnan-kirjaston-toimintaa-vuosien-varrella.aspx> ja Eduskunnan kirjaston kertomukset vuosilta 1979 ja 1998, viitattu 5.5.2019.

⁷ Viitattuihin aineistomääriin sisältyy sekä monografiat että kausijulkaisujen vuosikerrat. Kokoelmien kokonaisuudessa on vuotuisia eroavaisuuksia myös johtuen siitä, minkä verran poistoja vuoden aikana on tehty. Aineiston evaluointia ja poistoja tehdään usein projektiluontoisesti, jonka vuoksi poistojen määrä vaihtelee vuositasolla.

⁸ Hannele Soini: Eduskunnan kirjasto 1872–1972. *Signum* 7–8/1972, s. 113.

⁹ Kirjaston kertomuksessa listattiin pitkään tahot, joilta kirjalahjoituksia oli vuoden aikana saatu.

¹⁰ Vapaakappalelaki 420/1980.

neuvoston päätöksen perusteella¹¹ kappaleen kaikista Suomessa ilmestyneistä julkaisuista. Kokoelmiinsa kirjasto otti vain oman aihealueensa julkaisut. Vuonna 2007 vapaakappalelaki korvattiin lailla kulttuuriaineistojen tallettamisesta ja säilyttämisestä (1433/2007) ja tämän lainmuutoksen myötä Eduskunnan kirjastolle ei enää jaeta vapaakappaleita painetusta aineistosta. Saman aikaan perustettiin Kansallinen audiovisuaalinen arkisto,¹² jonka tehtävänä on muun muassa kotimaisten radio- ja televisio-ohjelmien, verkkosivustojen ja digitoitujen sanoma- ja aikakausjulkaisujen säilyttäminen.¹³ Eduskunnan kirjasto sai oikeuden tarjota asiakkailleen pääsyn näihin kansallisiin digitaalisiin aineistoihin tiloissaan.¹⁴ Oikeustieteilijöiden kannalta on kiinnostavaa huomata, että näihin digitaalisiin aineistoihin sisältyy myös digitoituja juridisia aikakausjulkaisuja.

2.2. Varhaisimmat oikeudelliset kokoelmat ja kehitys 1900-luvulla

Eduskunnan kirjaston ensimmäisen kirjastoluettelon kokosi vuonna 1888 Valtiosäätyjen talouden ja kirjaston hoitaja Nils Bernt Grotenfelt.¹⁵ Vuoden 1888 luetteloon tutustumalla voi todeta, että kirjaston sen aikaiset kokoelmat sisälsivät lähinnä valtiopäiväasiakirjoja, komiteanmietintöjä ja muita virallisjulkaisuja sekä lakikirjoja. Oikeustieteellisiä tutkimuksia tai kommentaariateoksia luettelosta löytyi hyvin vähän. Kiinnostava huomio on kuitenkin, että kirjaston kokoelmiin sisältyi Leo Mechelinin pamfletti *Precis du droit du Grand-Duché de Finland*, jossa Mechelin perustelee näkemyksiään Suomen suuriruhtinaskunnan valtio-oikeudellisesta asemasta.¹⁶

Vuonna 1911 julkaistun kirjastoluettelon mukaan tässä vaiheessa kokoelmiin sisältyi jo sekä koti- että ulkomaista oikeuskirjallisuutta eri oikeudenaloilta. Poimintana vuoden 1911 luettelosta voidaan mainita, että rikosoikeus-otsikon alta löytyy esimerkiksi J. Forsmanin rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevien luentojen julkaistut muistiinpanot, J. Grotenfeltin *Kommen-tar till strafflagen* sekä Allan Serlachiuksen *Suomen rikosoikeuden oppikirja. I. Yleiset opit*.¹⁷

¹¹ Valtioneuvoston päätös joka koskee julkisille kokoelmille ja tieteellisille laitoksille tarkoitettujen painokirjoitusten lähettämistä ja jakamista. Annettu Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 1919.

¹² Nykyinen nimi: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti.

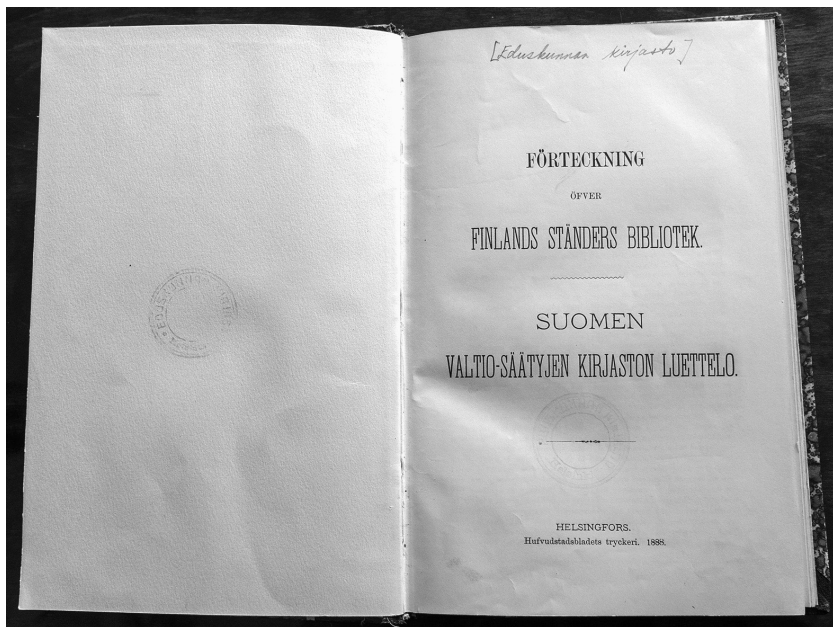
¹³ Laki Kansallisesta audiovisuaalisesta instituutista 1434/2007.

¹⁴ Aineistot ovat käytettävissä kirjastossa erityisellä työasemalla, jossa aineistosta ei tekijänoikeudellisista syistä ole mahdollista tehdä digitaalisia kopioita.

¹⁵ Förteckning öfver Finlands Ständers Bibliotek – Suomen Valtio-Säätyjen kirjaston luettelo. Helsingfors. Hufvudstadsbladets tryckeri. 1888.

¹⁶ Précis du droit public du grand-duché de Finlande / par L. Mechelin Helsingfors ; Berlin : Edlund : Puttkammer et Muhlbrecht, 1886. Mechelinin mukaan Suomi oli vuonna 1809 liitetty Venäjään, mutta erillisenä valtiona. Tämän johdosta Keisari-Suuruhtinas saattoi Mechelinin mukaan hallita Suomea vain voimassa olevan perustuslain rajoissa.

¹⁷ Suomen Eduskunnan kirjaston luettelo 1910 – Katalog öfver Finlands Landtdags Bibliotek 1910. Helsingfors 1911, Keisarillisen Senaatin Kirjapainossa.

Eduskunnan kirjaston ensimmäinen luettelo, julkaistu 1888. Kuva: Heikki Rajala / Eduskunta.

Vuosina 1911–1992 julkaistiin luetteloita kirjastoon hankitusta uudesta aineistosta. Näihin luetteloihin tutustumalla voidaan yleisellä tasolla todeta, että kotimaisen oikeuskirjallisuuden lisäksi kokoelmiin hankittiin myös paljon ulkomaista oikeuskirjallisuutta, erityisesti Pohjoismaista ja Saksasta.

Kotimaista oikeuskirjallisuutta on pidetty Eduskunnan kirjastossa kautta vuosikymmenien erityisen tärkeänä aineistona, eikä kotimaisen oikeuskirjallisuuden osalta ole tehty kokoelmapoistoja, toisin kuin on tehty ulkomaisen juridiikan ja yhteiskuntatieteellisen aineiston kohdalla. Tästä johtuen asiakas voi tänäkin päivänä saapua Eduskunnan kirjastoon perehtymään esimerkiksi Brynolf Honkasalon rikosoikeudelliseen tuotantoon, Rafael Erichin valtiopöytäkirjojen teoksiin tai vaikkapa Kivimäki – Ylöstalon klassikkoon *Suomen siviilioikeuden oppikirja*.

2.3. Oikeudellisten kokoelmien kartuttaminen ja ylläpito nykyisin

2.3.1. Oikeudellisten kokoelmien painopistealueet

Nykyisin Eduskunnan kirjastoon hankitaan oikeuskirjallisuutta määriteltyjen hankintaperiaatteiden mukaisesti. Kotimainen oikeudellinen kirjallisuus hankitaan kokoelmaan hyvin laajasti. Keskeisimmistä kirjoista hankitaan kaksi kappaletta – yksi lukusaliin ja yksi lainakappaleeksi. Ulkomaisen juridisen kirjallisuuden hankinnassa painotetaan valtiosääntö-

oikeutta, EU-oikeutta, kansainvälistä oikeutta ja oikeusjärjestelmiä vertailevaa aineistoa. Kokoelmaan hankitaan myös jonkin verran muiden maiden siviili-, rikos- ja prosessioikeudellisia teoksia. Meneillään olevat lainsäädäntöhankkeet, yhteiskunnallinen ja poliittinen keskustelu sekä eduskunnassa käsiteltävät kysymykset vaikuttavat nekin hankittavan aineiston valintaan.

Kotimainen oikeuskirjallisuus on tänä päivänä Eduskunnan kirjaston kysytyintä aineistoa. Vuonna 2018 kolmenkymmenen lainatuimman ja varatuimman kirjan listalla 75 prosenttia oli kotimaista oikeuskirjallisuutta. Juuri ilmestynyttä oikeuskirjallisuutta lainataan eniten. Lainatuimmassa juridisessa aineistossa on usein mukana eri oikeudenalojen perusteoksia. Viime vuosien suosittujen kirjojen joukossa ovat esimerkiksi Jaakko Husan ja Antero Jyrängin *Valtiosääntöoikeus*, Olli Mäenpään *Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet* sekä Dan Frände et al. *Keskeiset rikokset*. Joidenkin juridiikan teosten suosio jatkuu vuodesta toiseen. Juha Häyhän vuonna 1997 toimittama *Minun metodini* -teoksen kaikki kolme nideettä ovat edelleen jatkuvasti lainaajien suosiossa.

2.3.2. Kirjastotietokanta ja juridinen asiasanoitus

Eduskunnan kirjastossa otettiin vuonna 1992 käyttöön elektroninen kirjastojärjestelmä ja kirjaston kokoelmatietokannan nimeksi tuli *Selma*. Alkuvaiheessa järjestelmä oli käytössä vain Eduskunnan tiloissa, eikä *Selma*-kokoelmatietokannassa ollut aluksi kuin osa kirjaston aineistoista. *Selma*-kokoelmatietokannan käyttöönotto oli kuitenkin merkittävä virstanpylväs kirjaston toiminnassa.

Selma-kokoelmatietokantaan luetteloidaan kaikki kirjaston hankkima aineisto. Kotimaisesta oikeuskirjallisuudesta järjestelmään luetteloidaan monografioiden ja kokoomateosten ohella myös suuri määrä kotimaisia juridisia artikkeleita. Tämä mahdollistaa tiedonhaun, jossa saa tehokkaasti esille sekä kirjoja että artikkeleita haluamastaan aiheesta. *Selma*-kokoelmatietokannan hakukäyttöliittymäksi otettiin vuonna 2017 Finna-hakupalvelu¹⁸. Tällä uudistuksella kirjaston kokoelmat tulivat haettaviksi myös kansallisen hakupalvelun kautta.

Eduskunnan kirjastolla on oma kontrolloitu EKS-asiasanasto, jota käytetään luetteloidun aineiston asiasanoituksessa. Asiasanoituksen tavoitteena on mahdollistaa aineiston tehokas löytyminen tietokannasta. Muusta aineistosta poiketen juridisessa asiasanoituksessa käytetään ulkomaisen aineiston kuvailussa ns. maaketjuja, missä asiasana yhdistetään tietyn maan nimeen. Näin tietokannasta on helppo löytää esimerkiksi ruotsalaista valtiosääntöoikeudellista kirjallisuutta tai vaikka tarkistaa onko kirjaston kokoelmassa kirjallisuutta turvapaikkaoikeudesta Saksan lain mukaan.

¹⁸ <https://eduskunnankirjasto.finna.fi/>, viitattu 12.5.2019.

Selma-kirjastojärjestelmän käyttöönotto keväällä 1992. Avajaisissa kirjastonjohtaja Eeva-Maija Tammekann, eduskunnan pääsihteeri Seppo Tiitinen ja eduskunnan puhemies Ilkka Suominen. Kuva: Vesa Lindqvist / Eduskunta.

3. Juridinen bibliografiatyö Eduskunnan kirjastossa

3.1. Bibliographia Iuridica Fennica

Suomalainen Lakimiesyhdistys teki vuonna 1938 päätöksen suomalaisen lainopillisen kirjallisuusluettelon julkaisemisesta. Sodan vuoksi bibliografiatyö keskeytyi ja ensimmäinen osa Suomen lainopillisen kirjallisuuden luettelosta julkaistiin vuonna 1951. Bibliographia Iuridica Fennican ensimmäinen osa kattoi vuosina 1809–1948 julkaistun suomalaisen oikeuskirjallisuuden. Yhdistys toimitti ja julkaisi yhteensä viisi bibliografian osaa. Viimeinen Lakimiesyhdistyksen julkaisema bibliografia ilmestyi vuonna 1985 ja kattoi vuosina 1976–1981 julkaistun suomalaisen oikeuskirjallisuuden.¹⁹

Suomalainen Lakimiesyhdistyksen piirissä todettiin 1980-luvun alussa, että bibliografian toimittaminen ja julkaiseminen olisi tarkoituksenmukaista siirtää jonkun tieteellisen kirjaston tehtäväksi ja ehdotettiin bibliografian toimittamista ja julkaisemista Eduskunnan kirjastolle.

¹⁹ Suomalainen Lainopillinen kirjallisuus 1809–1948. Toimittaja Veikko Reinikainen. Helsinki 1951 ja Suomen Lainopillinen kirjallisuus v 1976–1981. Toimittajat Marjatta Heikkilä – Leena Häkli. Helsinki 1985. Esipuheet.

Eduskunnan kirjaston hallitus edellytti bibliografiatyön tarkempaa selvittämistä ennen kuin asiasta voitaisiin tehdä päätös. Suomalainen Lakimiesyhdistys teetti syksyllä 1981 selvityksen bibliografian työvaiheista sekä tästä työstä aiheutuvista henkilöstö- ja muista kustannuksista. Samalla selvitettiin mahdollisuutta muuttaa bibliografia sähköiseksi tiedostoksi.²⁰ Selvityksessä todettiin, että suuri osa bibliografiaan sisältyvästä aineistosta käsiteltiin jo Eduskunnan kirjastossa, joten bibliografian siirtymistä Eduskunnan kirjastolle pidettiin luontevana vaihtoehtona. Lisäksi bibliografian aineistoista muodostettava tietokoneelle vietyä tiedostoa voitaisiin käyttää perustana Eduskunnan kirjaston luetteloinnin automatisoinnissa, joka myös oli suunnitelmassa. Maaliskuussa 1982 Eduskunnan kirjaston hallitus päätti, että *Bibliographia Iuridica Fennican* toimittaminen ja julkaiseminen siirtyy Eduskunnan kirjaston tehtäväksi.²¹

Eduskunnan kirjasto julkaisi *Bibliografia Iuridica Fennicaa* vuosiluetteloina, joista ensimmäinen kattoi vuonna 1984 julkaistun juridisen kirjallisuuden. Vuosien 1982–1983 aineisto koottiin takautuvasti ja julkaistiin vuonna 1989. Vuonna 1993 Eduskunnan kirjasto luopui painetun bibliografian toimittamisesta ja julkaisemisesta.

3.2. Bibliografia verkossa

Kun Eduskunnan kirjasto otti juridisen bibliografiatyön tehtäväkseen, oli tavoitteena alusta alkaen bibliografian tietojen siirtäminen sähköiseen muotoon. Bibliografiaa laadittiin yhteistyössä Tieteellisten kirjastojen atk-yksikön kanssa ja bibliografiatietoja julkaistiin yksikön ylläpitämässä KATI-tietokannassa (kotimaisten artikkeleiden ja erikoisbibliografioiden tietokanta). Tämän lisäksi juridinen bibliografia oli vuodesta 1988 käytössä Finlexin FBIB-tietokannassa. Vuonna 1993 perustettiin TRIP-pohjainen Jussi-tietokanta, johon bibliografiset tiedot sisällytettiin.²²

Eduskunnan kirjaston Selma-kirjastotietokanta otettiin käyttöön vuonna 1992. Suomen lainopillisen bibliografian julkaiseminen jatkui Selma-tietokannassa *Kotimainen oikeudellinen aineisto* -kokoelman muodossa. Kyseessä on virtuaalikokoelma, joka sisältää tietoja vuoden 1982 jälkeen ilmestyneestä kotimaisesta oikeuskirjallisuudesta. Kotimainen oikeudellinen aineisto -kokoelmaan merkitään aineiston asiansanoituksen yhteydessä Suomessa julkaistuja, Suomea koskevia sekä suomalaisten kirjoittajien oikeustieteellisiä artikkeleita ja kirjoja. Valtaosa aineistosta on suomenkielistä, mutta joukossa on myös muun muassa ruotsin- ja englanninkielistä aineistoa.

²⁰ Eduskunnan kirjaston hallituksen pöytäkirja 26.11.1980 kohta 16 ja liitteet 11 ja 12 sekä Eduskunnan kirjaston hallituksen pöytäkirja 31.3.1983 kohta 5 ja liite 2.

²¹ Eduskunnan kirjaston hallituksen pöytäkirja 31.3.1983 kohta 5 ja liite 2.

²² *Bibliographia Iuridica Fennica* 1982–1983 ja 1993, esipuheet.

Toimitettuun Bibliografia Iuridica Fennicaan pyrittiin etsimään tiedot kaikesta Suomessa ja muissa maissa ilmestyvästä kotimaisesta oikeuskirjallisuudesta. Kotimainen oikeudellinen aineisto -virtuaalikokoelmaan merkitään vain se kotimainen oikeuskirjallisuus, joka kirjastoon hankitaan kirjaston hankintaperiaatteiden mukaan. Tästä johtuen Kotimainen oikeudellinen aineisto -virtuaalikokoelma ei ole yhtä kattava kuin aikoinaan toimitettu, painettu Bibliografia Iuridica Fennica.

4. Lakimiehet ja oikeustieteen opiskelijat kirjaston asiakkaina

Kirjastopalveluiden tarjoaminen eduskunnalle on aina ollut kirjaston ensisijainen tehtävä. Palvelua tarjotaan periaatteella *eduskunta ensin* ja eduskunta-asiakkaille on tarjoilla tiettyjä, erityisesti heille räätälöityjä palveluja.

Eduskunnan kirjasto on kuitenkin vuodesta 1913 lähtien ollut avoinna myös muille asiakkaille. Koska oikeustieteessä oikeuslähteiden käyttö korostuu, on luonnollista, että kirjaston ulkopuolisten käyttäjien joukossa oikeustieteilijät ovat olleet hyvin edustettuina. Kirjaston kokoelmia hyödyntävät erityisesti tutkijat ja oikeustieteen opiskelijat, mutta myös tuomarit ja asianajajat käyttävät kirjaston aineistoja ja palveluja. Tärkeä asiakasryhmä on myös lainvalmistelijat.

4.1. Palvelut lainvalmistelijoille

Lainvalmistelun alkuvaiheessa selvitetään hankkeeseen liittyvä tietopohja mahdollisimman kattavasti. Valtioneuvoston hallintoyksikön tietotuki ja julkaisut -yksikkö (VNK tietotuki) hankkii ministeriöiden lainvalmistelijoille heidän tarvitsemat painetut ja sähköiset aineistot. Aineistohankinnassa VNK tietotuki tukeutuu oman kokoelman kartuttamisen lisäksi paljon myös muiden kirjastojen kokoelmiin. VNK tietotuki onkin yksi Eduskunnan kirjaston kaukopalvelun vakioasiakkaista.

Kokoelmiin liittyvän yhteistyön lisäksi Eduskunnan kirjastolla ja VNK tietotuella on myös tietopalvelutyössä vakiintunut yhteistyö. Eduskunnan kirjaston tietoasiantuntijat tekevät toimeksiannosta tiedonhakuja ja aineistokartoituksia meneillään olevien säädös-hankkeiden tueksi. Tyypillisesti nämä toimeksiannot ovat vertailevia tiedonhakuja, jossa selvitetään tiettyyn aiheeseen liittyvää sääntelyä esimerkiksi Pohjoismaissa, Isossa-Britanniassa ja Ranskassa.

Asiakkaita kirjaston lukusalissa Eduskuntatalossa 1970-luvulla. Kuva: Olavi Laine / Eduskunta.

4.2. Oikeustieteen opiskelijat

Vuosikymmenten ajan oikeustieteen opiskelijat ovat hakeneet kirjastosta lainaan sekä kurssikirjallisuutta että aineistoa tutkielman laatimiseen. Eduskunnan kirjaston roolista kurssikirjojen hankinnassa on keskusteltu useamman kerran. Vuonna 1950 oikeustieteen yliopilaiden yhdistys Pykälä ja valtiotieteen opiskelijoiden yhdistys Kannunvalajat lähettivät Eduskunnan kirjastolle kirjeen, jossa he pyysivät kirjastoa hankkimaan kaikki *lainopillisen ja valtiotieteellisen tiedekunnan kurssivaatimuksissa esiintyvät oppikirjat, kysytyimmistä riittävä määrä*. Kirjaston hallitus päätti hankkia lainakappaleita kalleimmista ja vaikeimmin saatavista kirjoista. Osaltaan päätöksen taustalla oli ajatus, että opiskelijat eivät käyttäisi kirjaston tieteelliseen tutkimukseen tarkoitettua lukusalia kurssikirjojen lukemiseen.²³

Vuonna 1968 Eduskunnan kirjaston hallitus teki kuitenkin päätöksen, jonka mukaan opiskelijoille ei enää hankita kurssikirjoja. Päätöstä perusteltiin muun muassa sillä, ettei kirjasto kustannus- ja tilasyistä voi ylläpitää tällaisia kurssikirjakokoelmia. Päätös herätti opiskelijoiden parissa kritiikkiä ja ihmetystä siitä, eikö kirjasto enää palvele opiskelijoita.

²³ Eduskunnan kirjaston kertomus vuodelta 1950.

Kirjaston lainaustoimiston silloinen esimies Anna-Maija Kurikka vastasi Ylioppilas-lehdessä julkaistussa kirjoituksessa kritiikkiin ja totesi, että opiskelijoita toki edelleen palvelaan monin tavoin, vaikkei kurssikirjoja enää lainatakaan.²⁴

Nykyisinkään tiedekuntien kurssikirjoja ei hankita kokoelmaan suuria määriä, sillä tämä ei kuulu Eduskunnan kirjaston tehtävään. Keskeisistä kotimaisista oikeustieteellisistä kirjoista hankitaan usein kaksi nidettä, joista toinen on kotilainattava – myös opiskelijoille. On syytä todeta, että opiskelijat hyötyvät Eduskunnan kirjaston kokoelmista monella tapaa. Esimerkiksi syventävissä opinnoissa tehtäviin tutkimuksiin ja opinnäytetöihin Eduskunnan kirjaston kokoelmat tarjoavat varsin paljon sellaista kirjallisuutta, jota ei muissa Suomen tieteellisissä kirjastoissa ole.

Varsinkin Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa opiskelleilla lakimiehillä on yleensä muodostunut jokin kosketuspinta Eduskunnan kirjastoon. Se on ollut opiskelijoiden suosima työskentelytila, jossa on luettu tentteihin ja työstetty seminaaritöitä ja opinnäytteitä. Vaikka Eduskunnan kirjaston suosio opiskelijoiden piirissä on huomattavasti hiipunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, on kirjaston edelleen paikka, jonne tullaan rauhallisen työskentelytilan, hyvän aineistotarjonnan sekä asiantuntevan palvelun houkuttelemina.

4.3. Oikeustieteen tutkijat

Oikeustieteen tutkijat hyödyntävät Eduskunnan kirjaston kokoelmia ja palveluja yliopisto-kirjastojen tarjonnan rinnalla, joko paikan päällä tai kaukopalvelun välityksellä. Kirjaston kokoelmia ja palveluja arvostetaan, eikä ole tavatonta, että kirjaston henkilökuntaa kiitetään väitöskirjan tai muun tutkimuksen esipuheessa.

Eduskunnan kirjasto edistää omien aihealueidensa tutkimusta myös tarjoamalla tutkijoille mahdollisuutta hakea tutkijanpaikkaa kirjastossa. Tutkijanpaikka myönnetään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Tutkijanpaikkojen saaneiden joukossa on yleensä aina mukana oikeustieteen tutkijoita.

5. Eduskunnan kirjasto oikeushistorian ja kulttuurin vaalijana

Eduskunnan kirjastossa on pieni ennen vuoden 1827 Turun paloa ilmestyneiden kirjojen kokoelma. Kokoelmaan on sijoitettu myös uudempaa historiallisesti arvokasta kirjallisuutta. Tämän *Wanha-kokoelmaksi* nimetyn kokoelman joukossa on muun muassa historiallisesti arvokkaita vanhoja lakikirjoja. Eräs kirjaston kokoelmien kurioositeetti on Georg

²⁴ Anna-Maija Kurikka: Eduskunnan kirjasto ja opiskelijat. Ylioppilaslehti 1968:25, s. 8–9.

Vanhoja lakikirjoja Eduskunnan kirjaston näyttelyvitriinissä. Kuva: Hannele Salonen / Eduskunta.

Schaumanin vuonna 1924 ilmestyneen *Valtiomuotolaistelu Suomessa 1918* teoskappale, jonka tekee erikoiseksi sen lukija, Urho Kekkonen. Kekkonen on ilmeisesti lukenut kirjan erittäin tarkkaan, sillä kirjan marginaaleista löytyy useita Kekkonen tekemiä kommentteja ja muistiinpanoja.²⁵

Eduskunnan kirjastossa on järjestetty näyttelyitä, joilla on haluttu nostaa esille kirjaston aihealueisiin liittyvää tietoa ja aineistoja esimerkiksi jonkin juhluvuoden yhteydessä. Näiden näyttelyiden kautta on nostettu esille myös oikeushistoriaan ja -kulttuuriin liittyviä teemoja. Esimerkkeinä mainittakoon *Suomen komiteanmietinnöt ennen ja nyt* -näyttely vuonna 1979, *Oikeuden kuva* -näyttely vuonna 2000 ja *Lakikirja 250 vuotta* -näyttely vuonna 2009.

Kirjaston *Lakikirja 250 vuotta* -näyttely valmisteltiin sen kunniaksi, että ensimmäisen suomenkielisen lakikirjan synnystä oli kulunut 250 vuotta. Kyseessä on vuonna 1759 julkaistu teos Ruotzin Waldacunnan Laki, joka oli Samuel Forseenin suomennos vuoden 1734 laista, josta Eduskunnan kirjastolla on oma kappaleensa Wanha-kokoelmassa. Näyttelyä varten kirjasto keräsi tietoa Suomessa tuolloin vielä jäljellä olevista vuoden 1759 lakikirjoista ja edisti siten näiden arvokkaiden teosten säilymistä.²⁶

²⁵ Timo Turja: Älkää yrittäkö tätä kotona... Eduskunnan kirjaston blogi 3.9.2008: <http://parlamenttikirjasto.blogspot.com/2008/09/lk-yrittk-tt-kotona.html>, viitattu 12.5.2019. Katso myös Timo Turjan näyttelyteksti näyttelystä Mekin olemme lukeneet jotain kirjoja, jossa kuva ao. kirjasta: <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/Sivut/Mekin-olemme-lukeneet-joitakin-kirjoja.aspx>, viitattu 12.5.2019.

²⁶ *Lakikirja 250 vuotta* -näyttelyn tekstit ovat luettavissa Eduskunnan kirjaston verkkosivulla: https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/Sivut/Lakikirja-250-vuotta.aspx viitattu 28.4.2019.

Vuonna 2011 kootussa näyttelyssä *Mekin olemme lukeneet joitakin kirjoja – suomalaisen politiikan tärkeimmät kirjat 1917-* esiteltiin suomalaisen politiikan kirjallista perinnettä aina itsenäisyyden alusta lähtien. Näyttelystä ilmeni muun muassa se, mitä kirjoja kansanedustajat useimmin ovat siteeranneet puheissaan ja kuinka kirjoja on käytetty poliittisen taktikoinnin välineenä. Kansanedustajien siteeratuimpien kirjojen joukossa listataan Rafael Erichin *Suomen valtio-oikeus I–II* vuodelta 1924 ja Esko Hakkilan *Suomen tasavallan perustuslait sekä eräitä niihin liittyviä lakeja, asetuksia ja säännöstöjä* vuodelta 1939.²⁷

6. Digitalisaatio, oikeudelliset aineistot ja Eduskunnan kirjasto

Oikeuslähteiden tarjonnan muodot ovat muuttuneet nopeasti. Säädöksiä, valtiopäiväasiakirjoja, oikeuskäytäntöä ja oikeuskirjallisuutta on tarjolla digitaalisessa muodossa verkkosivustoilla ja hakupalveluissa. Varsinkin uudemmat virallislähteet ovat suurelta osin siirtyneet verkkoon. Alla esitän joitain huomioitani siitä, miten digitalisaatio on vaikuttanut Eduskunnan kirjaston toimintaan.

Oikeuslähteiden parempi digitaalinen saatavuus on johtanut siihen, että asiakkaiden tarve tulla paikan päälle kirjastoon käyttämään aineistoja on vähentynyt. Kirjaston paikalla käyvien asiakkaiden ja kirjalainojen määrä onkin laskenut viime vuosikymmeniін verrattuna. Asiakaskunnan tiedontarpeet ja tavat käyttää kirjastoa ovat muuttuneet. Tietoja ja aineistoja tarvitaan yhä nopeammin ja mahdollisimman helppokäyttöisessä muodossa. Toisaalta on myös havaittavissa, että asiantuntijatukea oikeudellisen tiedon löytymiseen tarvitaan edelleen. Kirjasto on keskittynyt toiminnassaan palveluihin, joilla tuetaan tiedon saatavuutta eri keinoin ja koulutuksen, neuvonnan ja tietopalvelun merkitys on kasvanut. Kirjasto on myös lisännyt palveluvalikoimaansa verkossa julkaistavat tietopakettit ja muut verkkoaineistot.

Tiedonlähdekoulutuksissa kirjastolla on tärkeä rooli erityisesti valtiopäiväasioiden ja -asiakirjojen neuvonnassa ja koulutuksessa. Eduskunnan valtiopäiväasioiden ja -asiakirjojen hakupalvelua on uudistettu useampaan otteeseen ja digitaalisessa muodossa olevien asiakirjojen määrää on lisätty vaihteittain. Valtiopäiväasiakirjat vuodesta 1907 lähtien on digitoitu ja kaikki aineistot ovat saatavilla eduskunnan verkkosivuilla. Eduskunta on myös avannut vaalikauden 2015–2018 valtiopäiväasiakirjat avoimena datana.²⁸ Hakupalvelujen

²⁷ Tietoa näyttelystä ja näyttelyn tekstit ovat luettavissa Eduskunnan kirjaston verkkosivuilla: <https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/Sivut/Mekin-olemme-lukeneet-joitakin-kirjoja.aspx>, viitattu 12.5.2019.

²⁸ Valtiopäiväasiakirjojen hakuun on eduskunnan verkkosivuilla kaksi toisiaan täydentävää hakupalvelua, joita yhdistämällä on mahdollista kattavasti hakea valtiopäiväasiakirjoja yksikamarisen eduskunnan alusta alkaen tähän päivään. Valtiopäiväasioiden ja -asiakirjojen hakupalvelu on erinomainen lähde valtiopäiväasioiden viitetietojen hakuun. Tässä hakupalvelussa on myös valtiopäiväasiakirjoja kokoteksteinä asiakirjatyyppistä riippuen noin

tehokas käyttö edellyttää kuitenkin perehdytystä, ja Eduskunnan kirjaston henkilökunta järjestää säännöllisesti sekä sisäisille että ulkoisille asiakkailleen koulutuksia valtiopäiväasioiden ja asiakirjojen hakutavoista.

Koulutusta tarjotaan myös esimerkiksi kotimaisten säädösten ja oikeustapausten tiedonhakuun, EUR-Lex -tietopankin hakuominaisuuksiin ja ulkomaisten oikeudellisten tiedonlähteiden käyttöön. Kirjaston asiakas voi varata ajan henkilökohtaiseen tiedonhaun opastukseen, jossa häntä neuvotaan oman tutkimusaiheensa tiedonlähteiden etsinnässä. Palvelua ovat käyttäneet erityisesti opinnäytetyötä valmistelevat opiskelijat ja väitöskirjatutkijat.

Eduskunnan kirjasto on viime vuosina keskittynyt siihen, että tietoa ja aineistoa tarjotaan asiakkaille proaktiivisesti verkossa. Yhtenä kehittämistoimena palveluvalikoimaan on otettu verkossa julkaistavat tietopaketit. Lakihankkeiden tietopaketit -palvelu tarjoaa verkossa helppokäyttöisiä tietopaketteja taustoittamaan ajankohtaisia lainsäädäntöhankkeita. Näihin paketteihin kerätään aineistoa kyseisestä aiheesta ajalta ennen eduskuntakäsittelyä, eduskunta-asiakirjoja, oikeusvertailevia viitteitä, oikeuskirjallisuutta ja uutisia. Tietopaketteja päivitetään siihen asti, kun hankkeessa ehdotettu säädös/säädökset on annettu tai säädösvalmistelu jostain muusta syystä päättyy.²⁹

Vaikka oikeustieteellisiä artikkeleita ja monografioita julkaistaankin paljon digitaalisena, on vanhempi oikeuskirjallisuus edelleen saatavilla vain painettuna. Erityisesti tutkimuksessa ja lainvalmistelussa on usein välttämätöntä käyttää myös vanhempaa aineistoa. Kuten aikaisemmin kirjoituksessani olen tuonut esille, ovat Eduskunnan kirjaston oikeudelliset kokoelmat erittäin kattavat ja kirjastollamme on siten merkittävä rooli vanhemman oikeuskirjallisuuden ja virallisaineistojen tarjoajana.

Myös kirjaston ulkomaisen oikeuskirjallisuuden kokoelmissamme on aineistoa, jota ei ole saatavilla Suomen muissa kirjastoissa. Erityisesti EU-oikeutta ja vertailevaa oikeutta tarvitsevat voivat löytää hyllyistämme tutkimuksensa tueksi keskeistä aineistoa.

Näkemykseni on, että digitalisaatiosta riippumatta Eduskunnan kirjaston rooli oikeudellisen tiedon tietovarantona on edelleen merkittävä. Kirjaston vahvuutena on ammattitaitoinen henkilökunta, joka pystyy neuvomaan kokoelmien käytössä ja oikeudellisen tiedon haussa. Arvokkaiden kokoelmien, ammattitaitoisen henkilökunnan ja uusien digitaalisten palvelujen johdosta Eduskunnan kirjasto voi jatkossakin olla omalta osaltaan tuke-
massa oikeustieteen kehitystä Suomessa.

vuodesta 1980–1990 lähtien: <https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/Vaskiresults.aspx>. Digitoidut valtiopäiväasiakirjat vuodesta 1907–2000 palvelussa valtiopäiväasiakirjat ovat digitoitu kokonaisina niteinä. Nämä digitoitiedut valtiopäiväasiakirjat sisältävä verkkopalvelu julkaistiin syyskuussa 2018. Digitoidut valtiopäiväasiakirjat <http://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/> viitattu 12.5.2019.

²⁹ Lakihankkeiden tietopaketit LATI /Eduskunnan kirjasto https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/default.aspx viitattu 28.4.2019.